

ANNA ELLORY

SCRISOAREA
PIERDUTĂ
DE LA
AUSCHWITZ

Traducere din limba engleză de
IOANA PETRIDEAN

CORINT
FICTION

1

MIRIAM

Decembrie 1989

Zidul dintre Est și Vest s-a deschis. Ușa care o desparte de restul lumii s-a închis. A fost încuiată și verificată de două ori. Își lasă degetele să alunece de-a lungul fantei dintre ușă și toc, verificând dacă pana micuță și moale se află la locul ei. Degetele ei urmează fibra lemnului tocit, până la clanță. O încearcă pentru a treia oară. Încuiată.

Ridică receptorul interfonului și ascultă.

Tăcere.

Un covor gros acoperă holul care duce spre camera lui. Fără să privească măcar către el, mângâie draperiile de catifea, înainte de a le da la o parte, lăsând la vedere imaginea unui cer de culoarea lavandei. Ploaia a curățat aerul, iar adierea vântului îi face bine.

— E o zi frumoasă, șoptește, dorindu-și să fie adevărat.

Clădirea de vizavi se conturează în toată splendoarea ei clasică, cu fațada îngrijită și ferestrele închise. Lumina se scurge prin crăpături, împiedicată în drumul ei de balustradele vechi, răsucite. *Berlinul e Berlin din nou*. Iar Miriam e acasă.

Trotuarele pietruite ale Klausenerplatz sclipesc după ploaia de peste noapte. Când foșnetul saltelei pneumatice se transformă într-un zgomot alb, își întoarce privirea dinspre fereastră, către bărbatul culcat pe pat. Stă întins pe spate, învelit în așternuturile albe.

Miriam se oprește în loc.

Circuitele se reconectează și, ușurat, corpul ei urmează traseul familiar.

— Ai dormit bine?

Nu-și poate lăsa buzele să amuțească, de teamă că în tăcerea aceea gândurile ei vor exploda.

Ia de pe măsută un exemplar al ziarului *BZ*, datat 10 noiembrie; de atunci nu a mai cumpărat niciunul. Mirosul cuvintelor îi declanșează un val de nostalgie.

Citește titlul scris cu litere îngroșate, „Cu toții îi mulțumim lui Dumnezeu”, după care dă pagina. Fețe zâmbind, râzând, plângând, oameni îmbrățișându-se, sticle de bere ridicate în aer, iar pe fundal: Zidul.

— Ce zici, tată? Tu crezi că Dumnezeu are vreo legătură cu asta? Întreabă ea, cu ziarul foșnindu-i în mână.

Zâmbește, pentru că știe ce răspuns i-ar fi dat el. Sau cel puțin crede că știe.

— Oamenii îi numesc „ciocănitores de zid” pe cei care-l sparg cu ciocane și dălți. Le va lua zece ani să ajungă pe partea cealaltă în felul ăsta, dar privește...

Miriam întoarce ziarul în așa fel încât, dacă ar fi ca el să deschidă ochii, ar putea să vadă fotografia alb-negru a unui băiețel ținând în mână un ciocan micuț. Își imaginează loviturile ciocănitoresilor de toate vârstele în betonul zidului.

— Ar trebui să vezi asta, șoptește ea.

Nu primește niciun răspuns, nici măcar vreun semn de recunoaștere.

Fusese mereu un bărbat ocupat; nu stătuse niciodată locului. Până acum. Avusese o minte ageră, dar i se întâmpla adesea să se izbească de diferite obiecte, corpul trădându-i vârsta, pe când mintea îi era sclipitoare.

Miriam împăturește ziarul și-l așază la loc, suspendată în timp. Lumea continuă să se învârtă în jurul ei; magnitudinea știrilor e uriașă, de nemăsurat. Euforia, fericirea... Zidul Berlinului a căzut, dar lucrul acesta nu are cine știe ce relevanță pentru ea, emoția evenimentelor n-o atinge, pentru că are de curățat, de îngrijit, de schimbat.

O rutină care se va încheia, și asta curând.

— Te ridic.

Se apleacă deasupra patului și-l cuprinde cu brațele de subsuori, evitând să-i privească fața. Se opintește, sprijinindu-și propria greutate de pieptul lui, ridicându-l câțiva centimetri. Îi așază pernele și-l reazemă de ele. Ajutat de mâinile ei mici, bărbatul se odihnește stând în capul oaselor.

— Foarte bine, zice ea, turnând apă dintr-o carafă de plastic într-un pahar. Înghițituri mici, spune.

Îi așază un prosopel curat sub barbă.

Conform opiniei medicilor, gura oblică a paharului și cele două toarte îl ajută să soarbă mai ușor, dar apa se prelinge pe lângă buzele strânse și i se scurge pe barbă. Medicii vorbesc și despre „echilibrul fluidelor”, despre „hidratare” sau „confort”. Fețele lor exprimă plictiseală. Dezinteres. Rutină. Privesc, dar nu văd. Vorbesc, dar nu aud. Ar trebui să rămână într-o stare de echilibru și bine hidratat, iar tot ceea ce intră și iese ar trebui măsurat. Cu toate astea, nu

ar fi trebuit să trăiască mai mult de câteva zile. Și iată-l totuși, câteva săptămâni mai târziu, încă în viață, deși singurul prognostic e moartea. În încercarea ei de a-i face această experiență cât mai „confortabilă” cu putință, simte că totul este la fel de nefolositor precum aplicarea unui plasture.

— Câteva înghițituri. Încă puțin.

Asistentele o încurajaseră să-l bărbierească atunci când fusese internat în spital, dar un astfel de gest i s-a părut prea intim, așa încât barba a continuat să-i crească, iar acum apa i se prelinge de pe bărbia nerasă pe prosop.

Miriam golește punga cateterului într-un recipient în formă de rinichi și o scoate din cameră, atentă la pragul dintre dormitor și baie. Lichidul clipește, în timp ce împrăștie un miros înțepător deopotrivă pentru nări și stomac; încearcă să nu vomite. După ce-l aruncă la toaletă și curăță recipientul, se așază pe marginea căzii, așteptând ca apa să se încălzească. În timp ce îi alunecă pe degete, jetul trezește în ea dorința de a se spăla pe mâini cât așteaptă.

Se întoarce în dormitor ducând un lighean cu apă. Începe să-l dezbrace și să-l spele. Nu vorbește în timp ce face asta.

Niciodată.

Îl spală, îl șterge cu un prosop alb, moale și îi unge cu cremă escarele. Salteaua pneumatică își schimbă poziția când aerul dinăuntru se mișcă, sub greutatea bărbatului.

Ridicându-i brațul stâng, Miriam i-l strecoară prin mâneca unui bluze de pijama curate. În timp ce-i întoarce încheietura, observă că ceasul de la mâna lui s-a oprit. Lovește ușor cadranul, dar limbile nu se mișcă. Ceasul lui vechi, cu limbile și cadranul aurite și cifrele negre, șterse de trecerea vremii.

Miriam îi întoarce încă o dată încheietura și îi așază mâna pe pat, încercând să găsească locul în care se desface brățara ceasului. Brățara lată și aurită nu pare a avea așa ceva. Aplecându-se pentru a o observa mai bine, încearcă s-o pipăie bucată cu bucată.

Atentă la ceas, mângâindu-i încheietura în căutarea mecanismului, nu observă că respirația lui se modifică. Nu observă mișcarea abia perceptibilă. Nu observă că cealaltă mână a lui se mișcă.

Nu observă nimic din toate astea, până când o mână rece ca gheața o prinde de încheietură.

Se uită la chipul lui, capul îi este lăsat pe spate. Ochii îi sunt încă închiși.

Dar nu pentru mult timp.

Strânsoarea lui se intensifică și o transportă pe Miriam în timp, punând-o față în față cu o versiune mai tânără și mai luminoasă a propriei ei persoane. Adolescență târzie, la zoo, cu prietenii. Un grup mare de fețe încețoșate și nume uitate. Haine colorate, machiaj și pene.

„Zona de mângâiere” a animalelor era un spațiu mic, îngrădit cu un gard scund din lemn. Aerul era fierbinte și greu de respirat, din cauza rumegușului care acoperea podeaua. Miriam fusese împinsă în față, pentru a înfrunta o pasăre de pradă uriașă. Se uita spre prietenii ei, care o aleseseră drept „voluntar” și simțea cum o cuprinde claustrofobia. Mănușile pe care le primise nu făceau cu nimic mai puțin înfiorătoare pasărea masivă de pe brațul ei, cu picioarele acelea ca de piele groasă și ghearele ascuțite. Ochii păsării se mișcau dintr-o parte în alta. Toată lumea se uita la ea. Oamenii se mișcau încontinuu în câmpul ei vizual, creându-i o senzație

de caleidoscop. Dar pasărea se ținea bine de brațul ei, strângând-o tot mai tare, în vreme ce totul se scufunda în beznă.

Miriam încearcă să-și folosească mâna liberă pentru a se desprinde din încleștarea lui, însă lovește ligheanul, care cade pe podea, iar spuma dinăuntru se împrăștie ca un val. Se obișnuise să-i privească pleoapele închise, așa încât ochii lui îi par acum mult prea albi și adânci. Ar vrea să privească în altă direcție. Oriunde altundeva. Dar căutătura lui o împiedică, trecând prin ea.

— Ce este? întrebă cu blândețe, deși el o strânge cu putere.

Bărbatul o trage de încheietura mâinii. Corpul ei se apleacă spre corpul tatălui, în timp ce el se ridică puțin, în așa fel încât acum sunt aproape față în față.

— Ce s-a întâmplat?

Respirația lui are un iz rânced, dulceag, asemenea unui fruct stricat. Miriam încearcă să se îndepărteze, dar îi simte încă răsuflarea atingându-i pielea obrazului. Pulsul i se accelerează în brațul captiv, ca apoi să-i devină constant, pe măsură ce circulația sângelui încetinește. Ochii ei sunt încă prizonieri în ochii lui, când deodată privirea bătrânului se schimbă, concentrându-se asupra chipului femeii. Trăsăturile lui se îmblânzesc.

— E în regulă. Sunt aici.

Vocea ei se frânge, în graba de a se face auzită.

— Frieda, rostește el încet, asemenea foșnetului unei frunze care cade. Frieda.

Vocea lui îi reamintește că ăsta e tata, bărbatul care-i cânta seara, la culcare, care-i citea povești și îi mângâia părul. Tata, bărbatul căruia nu-i mai vorbise vreme de zece ani.

Femeia își drege glasul.

— Tată, sunt eu, Miriam, zice ea cu blândețe.

O recunoaște pentru o fracțiune de secundă, iar ea își așază palma liberă pe mâna lui, încleștată încă în strânsoare. Bărbatul tușește, sunetul reverberând în aerul încăperii.

— Tată?

— *Frieda!* zice el, vocea sunându-i prelung și slab ca o sirenă de ceață peste capetele unei mulțimi. *Frieda!*

Încearcă să coboare din pat, dar corpul nu-l ascultă. Se luptă, bătându-și capul, trage de așternuturi, incapabil să se elibereze. O încercare zadarnică, pe care ea nu poate să n-o privească. Mai strigă o dată „Frieda”, apoi se potolește. Dezamăgit. Cu ochii închiși. Palma lui dreaptă se odihnește pe încheietura mâinii stângi, acoperindu-și ceasul.

Ea așteaptă să-l audă inspirând.

Expiră.

Pauză.

Inspiră.

Miriam respiră sacadat. Nemișcată pentru o vreme, îi privește pieptul urcând și coborând, într-un ritm al suferinței. Fața lui se relaxează, iar dintr-un colț al gurii i se scurge un firicel de salivă. I-l șterge cu un prosop.

HENRYK

— Tată, spune ea.

Aud vocea unei femei, suavă precum florile de liliac.

Dar sunt pierdut...

Pierdut în trecut.

Pierdut cu *Frieda*...

Era anul 1942, iar ea se înscriesese la cursul meu de aproape o jumătate de an. Vorbea rar, nu zâmbea niciodată, dar asculta cu atât de multă atenție, încât ar fi făcut orice profesor să se simtă extraordinar, de fapt, orice profesor care nu predă sub regimul nazist.

În loc să se întâmple asta, cunoștințele ei profunde legate de tematica pe care o predam și de textele pe care le studiam împreună îmi stârneau din ce în ce mai multă îngrijorare.

Era la fel de atrăgătoare ca toți ceilalți studenți din grupă. Fie ei băieți sau fete. Cu toții erau frumoși și puternici. Dar ea mi-a *confiscat* pur și simplu atenția și eram disperat să aflu ce gândește. Ce credea despre texte? Până atunci nu auzisem niciun cuvânt din gura ei.

Zăpada cădea ca o cortină apăsătoare dincolo de ferestrele sălii de clasă, iar cursanții erau agitați, plictisiți; își doreau să zburde precum puii de animale.

Pășeam înainte și înapoi în spatele catedrei, cu creta în mână. Scrisesem pe tablă cuvântul *Schmerz* – „durere” – și aveam degetele acoperite de praf alb. Tocmai le expusesem teoria despre moarte, a muri și „binele suprem”. Doar lucruri acceptabile. Apoi m-am uitat din întâmplare spre ea și mi-am asumat un risc enorm.

Am deraiat de la drumul prestabilit. Pentru ea.

Să văd dacă voi obține o reacție din partea ei.

— Când se referă la durere... am formulat eu cuvintele, rostogolindu-le în gură înainte de a mi le asuma, autorii contemporani nu o descriu în maniera celor care au scris cu secole în urmă.

Ea a ridicat ochii, fixându-mă cu privirea, iar eu m-am oprit, paralizat în spatele catedrei, după care am continuat:

— Durerea este o entitate veche și... ei bine, poate că am avea totuși ce învăța despre asta de la ruși.

— Despre foamete, a zis unul dintre tineri, chicotind.

L-am țintuit cu privirea, până când s-a făcut mic în banca lui.

— Scriitorii ruși își *trăiesc* durerea, pentru a le permite și cititorilor să sufere, am spus.

Clasa a izbucnit în râs, deși nu eram conștient de intenția mea de a fi amuzant.

— Curând vor simți cu toții suferința pe care le-o va provoca Führerul, a spus un alt student.

— Nu, a intervenit ea. Probabil vreți să spuneți că noi le *simțim* durerea ca și cum ar fi a noastră.

Era pentru prima dată când lua cuvântul și întreaga clasă a privit spre ea, la fel ca mine, cu vădită curiozitate și uimire. Unul dintre tineri a scos un fluierat prelung, iar studenții au început să râdă și să vorbească între ei.

Cu toate astea vorbise, îmi vorbise mie, și a continuat s-o facă, pe un ton scăzut, conspirativ, așa încât m-am aplecat în față, să aud mai bine.

— Puterea scriiturii nu rezidă în cuvinte și acțiuni, ci în redarea tuturor nuanțelor afective ale sentimentelor. Sunteți de acord cu mine, domnule profesor? a întrebat ea, *în franceză*.

Am luat pulsul clasei, dar studenții erau ocupați s-o ia peste picior. M-am așezat pe catedră.

— Sunt de acord, am răspuns, formulându-mi precaut cuvintele în franceză și gândindu-mă că ar putea fi o capcană.

Sunetele franțuzești răsunau rafinat în fundalul minții mele, acoperite de rugină.

— Dacă ne uităm la Rusia, Franța și Irlanda, putem explora o durere pe care nici măcar nu ne-o putem imagina.

Vorbea răspicat, pe un ton gutural, neobișnuit pentru vârsta ei, tot în franceză. Pe măsură ce o ascultam, exprimarea îi devenea tot mai vie, mai provocatoare și eliberatoare. Clasa se agita din nou, urmărindu-ne schimbul de replici.

Eu am coborât vocea.

— Și istoria noastră e plină de durere.

— Este, a confirmat ea.

Apoi, trecând de la franceză la engleză, a adăugat:

— Dar istoria noastră este de asemenea supusă capriciilor oricui s-ar afla la putere; este mai puțin factuală și mai mult ficțională, vulnerabilă în fața toanelor și extravaganțelor unui *Schwachkopf*¹ balonat.

---

¹ „Imbecil” (în lb. germană, în original).

A folosit cuvântul german, iar șocul de pe fața mea s-a propagat în toată sala. Niciunul dintre studenți nu pricepuse dialogul nostru, dar cuvântul *Schwachkopf* părea să fi ricoșat. M-a privit intens. Mă provoca.

— Uitați-vă la pagina 76, am spus în engleză către clasă.

Ea a râs, apoi eu am trecut la germană, reluând îndemnul către studenți și adăugând:

— Discutați fiecare cu câte un coleg tehnicile folosite de autor pentru a descrie durerea.

Sala a fost cuprinsă de foșnet și murmure, după care s-a pornit o discuție în toată regula. M-am apropiat de pupitrul ei și m-am aplecat ușor.

— Ce crezi că faci? am întrebat-o.

— Abia în momentul în care îi înțelegem limba, ne putem cufunda cu adevărat în suferința colectivă a unei culturi și îi putem citi textele în maniera în care au fost menite să fie citite. Nu ca idioții ăștia.

A revenit la franceză.

— Niște *connards*! Bufoni fabricați pe bandă rulantă, care nu pot gândi cu capetele lor: da, domnule, nu, domnule, se schimonosea ea imitându-i, iar eu m-am uitat în jur, observând că o parte din studenți privea pe fereastră, în vreme ce restul frunzărea textul.

— Ceea ce faci e foarte riscant, *Fräulein*, am spus eu în engleză, după ce ea dăduse tonul. Engleza îmi aluneca mai ușor pe buze, dar frazele mi se formau mai greu în minte. Prețuiam complexitatea limbilor pe care nu mai avusesem ocazia să le folosesc de ani întregi. A trece de la una la cealaltă era extraordinar de dificil, și totuși creierul meu exulta în fața provocării.

— Riscant?

A zâmbit, ca și cum gândul de a-și asuma un risc ar fi amuzat-o.

— Mi-aș fi imaginat că, în calitate de profesor, v-ar fi făcut plăcere o conversație autentică. O...

Dar apoi ea a început să vorbească într-o altă limbă, iar eu eram pierdut; îi priveam buzele mișcându-se în timp ce rostea cuvintele, dar nu înțelegeam absolut nimic.

A izbucnit în râs.

— Nu în olandeză, totuși...

Cuvintele se rostogoleau într-un ritm atât de rapid, încât șuierau ca gloanțele.

— Câte limbi vorbești? am întrebat-o.

— Câteva, mi-a răspuns ea, în franceză de data asta.

— Ar trebui să fii foarte atentă când vorbești limbile inamicului în vremurile pe care le trăim, am zis eu, coborând tonul vocii și recurgând din nou la engleză.

— Ei sunt oare inamicul? a întrebat ea, apăsând cuvintele. Sau eliberatorii noștri?

Am privit în jur, dar studenții erau absorbiți în propriile conversații, iar când m-am întors din nou spre ea, își examina cartea ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

— Mulțumesc, domnișoară...? am zis eu, dorindu-mi s-o fac să vorbească din nou.

— Frieda, a răspuns ea, fără să ridice privirea spre mine.

— Frieda.